

dr hab. Małgorzata Sieradzka, prof.UŁa
Kierownik Katedry Prawa Gospodarczego Publicznego
Uczelnia Łazarskiego w Warszawie

Recenzja-ocena wartości naukowej-rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem
Prof. Dr hab. Moniki Namysłowskiej (Prof.zw.UŁ)
przez mgr Agatę Sobusiak
„Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa a wspieranie innowacyjności małych i średnich
przedsiębiorstw w Unii Europejskiej” , Łódź 2023, s. 280

I. Wybór tematu, cele badawcze i teza rozprawy

Tematyka przedstawionej do oceny rozprawy doktorskiej **„Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa a wspieranie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej” , Łódź 2023, s. 280**

lokuje się niewątpliwie w grupie aktualnych, a jednocześnie ważkich zagadnień jurydycznych badanych –przez szczegółowe nauki prawnicze- w tym naukę prawa publicznego gospodarczego. Rozprawa poświęcona jest analizie prawnej ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa w UE i Polsce oraz wpływu tej ochrony na innowacje tworzone przez MŚP. Należy podkreślić, że instytucja ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa ma fundamentalne znaczenie dla gospodarki. Pomimo tego, że instytucja tajemnicy przedsiębiorstwa, a w szczególności jej ochrony- jest od dłuższego czasu przedmiotem wzmoczonych analiz prawniczych, podejmowanych przez doktrynę prawa prywatnego i publicznego, to jednak zestawienie z wspieraniem innowacyjności MŚP jawi się szczególnie nowatorsko.

Doktorantka już na wstępie wskazuje, że instytucja tajemnicy przedsiębiorstwa ma znaczenie dla całej gospodarki. Z jednej strony bowiem promowanie innowacyjności jest skutecznym sposobem wspierania MŚP, jednak z drugiej- wymaga to skutecznych narzędzi ochrony innowacji.

Wolność gospodarcza (art. 20 Konstytucji RP) to konstytucyjna zasada ustroju gospodarczego. Zasada ta wraz z zasadą swobodnej i uczciwej konkurencji fundamenty wolnego rynku. Doktorantka zauważa, że zagrożenie dla konkurencji stanowi niewłaściwie ukształtowana ochrona tajemnic przedsiębiorstwa.

Na podkreślenie zasługuje to, iż w literaturze prawniczej nie występuje aktualnie opracowanie naukowe rangi monografii poświęcone całościowo problematyce wpływu ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa na innowacje MŚP.

Doktorantka zauważa specyfikę jednolitej na terenie UE ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa. Implementacja dyrektywy UE nr 2016/943 UE w sprawie ochrony niejawnego know-how i niejawnych informacji handlowych przez wprowadzenie spójnej definicji oraz środków ochrony cywilnoprawnej przed naruszeniem miała w założeniu przyczynić się do rozwoju gospodarczego UE. Jednak stan ochrony przyjęty w poszczególnych państwach członkowskich UE nie pozwala w pełni wykorzystać tej instytucji.

Doktorantka już na wstępie wskazuje, że MŚP odgrywają w UE niezwykle ważną rolę (s. 13). Przedsiębiorcy w celu ochrony innowacji korzystają właśnie z przepisów dot. ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa. Zdaniem Doktorantki tylko skuteczne przepisy o ochronie tajemnic przedsiębiorstwa pozwalają zminimalizować nakłady na faktyczną ochronę innowacji (s. 15). Dalej stwierdza, że (s.16). silniejsza i jednolita ochrona tajemnic przedsiębiorstwa wpłynie na innowacyjność.

Doktorantka podkreśla, że w pracy wskazano szereg problemów naukowych. Tezy rozprawy doktorskiej prawidłowo zostały wyróżnione na wstępie (s.18), a Doktorantka ukazuje także cel rozprawy doktorskiej (przedstawiony wyżej).

Pracę doktorską cechuje solidny warsztat naukowy (obejmujący bogatą literaturę polską oraz literaturę zagraniczną- 359 pozycji).

Autorka dokonała dogłębnej analizy całości zagadnienia, prezentując własne, dość dobrze przemyślane stanowisko. Doktorantka stara się ukazać znaczenie przyjętych przez ustawodawcę regulacji, ale też właściwej ich interpretacji, co ma szczególne znaczenie z punktu widzenia oceny skuteczności ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa.

W świetle powyższego rozprawa doktorska – właściwie wpisuje się w nurt zainteresowań współczesnej nauki w aspekcie prawnych problemów związanych z ustaleniem wpływu ochrony tajemnic przedsiębiorstwa w Polsce i UE na innowacje

tworzone przez MŚP. Autorka recenzowanej pracy koncentruje uwagę czytelnika- zgodnie z przyjętymi założeniami, na próbie dokonania oceny obowiązujących rozwiązań, w tym również przepisów dyrektywy 2016/943 w sprawie ochrony niejawnego know-how i niejawnych informacji handlowych (tajemnic przedsiębiorstwa) przed ich bezprawnym pozyskiwaniem, wykorzystywaniem i ujawnianiem, w innych państwach UE, w kontekście tematyki rozprawy.

Mgr Agata Sobusiak dokonała pełnej charakterystyki prawnej instytucji tajemnicy przedsiębiorstwa. Autor nie tylko dogłębnie analizuje obowiązujące przepisy, ale też ustala i ocenia prawidłowość implementacji. Dokonuje oceny istniejących aktualnie obowiązujących przepisów w tym zakresie i wyszczególnia pewne postulaty *de lege ferenda*.

Podjęcie to w ujęciu problemu jurydycznego-ukazanego w tytule pracy- akcentuje przede wszystkim wieloaspektowość kwestii prawnych poruszonych w dysertacji doktorskiej. Doktorantka jednoznacznie stawia kwestię zasadności rozwiązania problemu naukowego w ramach rozprawy doktorskiej. Jasno formułuje także cele pracy.

Po pierwsze- identyfikuje problemy definicyjne tajemnicy przedsiębiorstwa, a po drugie- przyczyny negatywnych zjawisk na rynku, co pozwala na wyróżnienie wniosków *de lege ferenda*. Wreszcie po trzecie- wyróżnia instrumenty egzekwowania prawa do ochrony tajemnic przedsiębiorstwa.

W związku z powyższym stwierdzam trafność przyjętego tematu określonego w tytule dysertacji doktorskiej. Rozprawa doktorska „**Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa a wspieranie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej**” spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim. Stanowi oryginalne rozwiązanie ważnego i aktualnego problemu naukowego. Analiza pracy skłania do konkluzji, że Autorka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa administracyjnego i posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

II. Ocena układu i zawartości pracy doktorskiej

1. Układ pracy podporządkowany został osiągnięciu celu rozprawy doktorskiej, którym jest zbadanie, czy regulacja prawna tajemnicy przedsiębiorstwa przyjęta w UE i w Polsce, zawiera rozwiązania, które przyczyniają się do wspierania innowacyjności MŚP (s.18).

Wskazana przez Autorkę główna teza rozprawy ma odzwierciedlenie w poprawnie sporządzonym układzie treści recenzowanej pracy doktorskiej. Układ pracy jest prawidłowy i

logicznie skonstruowany. Został podporządkowany wskazanemu tematowi, podejmowanym problemom badawczym i założonym celom. Odpowiada kolejności dokonywanej analizy prowadząc od rozważań ogólnych do bardziej szczegółowych. Metodologicznie taki układ pracy nie budzi zastrzeżeń.

Struktura rozprawy obejmuje, oprócz „Wstępu” (wewnętrznie podzielonego) i „Wniosków końcowych”, także 4 rozdziały merytoryczne.

Wstęp (s.13-19) stanowi wprowadzenie do rozprawy doktorskiej. Ukazano w nim tło badań, cel badań i pytania badawcze, strukturę rozprawy doktorskiej oraz metody badawcze. Prawidłowo zatem we wprowadzeniu określono założenia rozprawy doktorskiej (cel, przedmiot oraz metodę). Autorka, co należy podkreślić- nie ogranicza się jedynie do stosowania metody formalno-dogmatycznej, lecz ze względu na konkretne potrzeby związane z analizą określonych zagadnień korzystała też z wielu danych, raportów branżowych, danych statystycznych.

Doktorantka analizuje poszczególne zagadnienia rozprawy doktorskiej, prowadzące do realizacji celu rozprawy- w ramach czterech rozdziałów. Każdy z rozdziałów kończy się wnioskami częściowymi.

W Rozdziale I- Charakterystyka innowacji w kontekście ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa przez MŚP zawarto istotne dla pracy zagadnienia materialnoprawne. Doktorantka przedstawiła w nim instytucję innowacji oraz dokonała omówienia rodzajów innowacji. Następnie zdefiniowała pojęcie przedsiębiorstwa i przedsiębiorcy w UE i w prawie polskim. Na uwagę zasługuje zauważenie rozumienia tego pojęcia w prawie krajowym i UE. W tym rozdziale ukazano definicję MŚP oraz wyróżniono inne kategorie innowacyjnych przedsiębiorstw. Wspecyfikowanie instrumentów regulacyjnych polityki innowacyjnej UE pozwoliło Autorce na przedstawienie postulatów dotyczących innowacji tworzonych przez MŚP. Na uwagę zasługuje dokonanie oceny wpływu regulacji na realizację założonych celów. W rozdziale I Doktorantka ukazała także instytucję tajemnicy przedsiębiorstwa z punktu widzenia środka prawnego ochrony innowacji.

Rozdział II dotyczy ewolucji prawnej ochrony tajemnic przedsiębiorstwa. Doktorantka przedstawiła w nim podstawowe założenia dyrektywy 2016/943 oraz jej implementację do prawa polskiego. Dokonała szczegółowego omówienia kwestii terminologicznych tajemnicy

przedsiębiorstwa. Na uwagę zasługuje przedstawienie genezy prawnej ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa.

Kluczowe znaczenie z punktu widzenia tematyki rozprawy ma omówienie dyrektywy 2016/943 w sprawie ochrony tajemnic przedsiębiorstwa. Doktorantka nie tylko omówiła przepisy tego aktu prawnego, ale też poziom harmonizacji. Szczegółowe rozważania obejmują regulacje krajowe dotyczące ochrony informacji poufnych. Autorka opisała w tym zakresie sposób transpozycji dyrektywy 2016/943 do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Rozdział III został poświęcony podmiotom ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa. Umówiono w nim uwarunkowania stosowania przez małych i średnich przedsiębiorców ochrony prawnej tajemnicy przedsiębiorstwa do ochrony innowacji. Doktorantka konsekwentnie twierdzi, że ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa stanowi formę ochrony innowacji MŚP. Doktorantka słusznie wyróżnia czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne znaczenia tajemnicy przedsiębiorstwa dla ochrony innowacji MŚP. Szczególnie interesujące w tym rozdziale pracy są rozważania dotyczące szpiegostwa przemysłowego w cyberprzestrzeni. Autorka nie tylko odnosi się do istoty tego zjawiska, ale przedstawia MŚP jako poszkodowanych szpiegostwem przemysłowym w cyberprzestrzeni.

Rozdział IV to najważniejsza część pracy doktorskiej. Doktorantka wyróżnia etapy cyklu życia organizacji w celu ukazania podstaw ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa. Doktorantka słusznie zauważyła, iż MŚP mogą występować jako podmioty posiadacze tajemnic, jak i pokrzywdzone.

Na szczególną (bardzo pozytywną) uwagę zasługują Konkluzje (s.253-260). Autorka dokonała w nim oceny funkcjonujących rozwiązań prawnych w zakresie tajemnic przedsiębiorstwa. Wyróżniła cechy szczególne MŚP wpływające na wykorzystywanie przez nich prawnej ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa w celu ochrony innowacji. Wskazała przeszkody w stosowaniu przepisów dotyczących tajemnicy przedsiębiorstwa. Zaliczyła do nich: brak spójnych regulacji na terenie UE, brak skutecznych mechanizmów dochodzenia roszczeń oraz wyzwania nowych technologii.

Przedstawiła również interesujące wnioski *de lege ferenda*, które umożliwiłyby efektywną ochronę tajemnic przedsiębiorstwa, a co za tym idzie wspierania innowacyjności MŚP. Recenzowaną rozprawę doktorską zamyka poprawnie sporządzona Bibliografia.

2. Można przyjąć, że układ treści rozprawy doktorskiej jest poprawny i zasługuje na pozytywną ocenę. Autorka zastosowała zatem logiczną metodę dedukcyjną mającą na celu dojście do określonego wniosku. W pracy przedstawiono wnioski szczegółowe płynące z poszczególnych rozdziałów i wnioski o charakterze ogólnym. Wnioski częściowe prezentowane są po każdym rozdziale, a następnie wnioski końcowe i konkluzje.

III. Metodologia i dobór źródeł

1. W recenzowanej rozprawie doktorskiej prawidłowo zostały wykorzystane podstawowe metody badawcze powszechnie wykorzystywane w naukach prawnych. Korzystanie przez Autorkę ze wskazanych metod badawczych było, z punktu widzenia założonego celu rozprawy, jak najbardziej poprawne. Na wybór metod badawczych wpłynęły zarówno cele, jak i tezy rozprawy doktorskiej, wynikające z podjętego przez Autorkę problemu naukowego. Wymagało to zastosowania metody dogmatyczno-prawnej.

2. Dobór źródeł wykorzystanych w rozprawie i ich podział jest zasadniczo prawidłowy. Na podkreślenie zasługuje bogaty materiał źródłowy obejmujący 359 pozycji oraz 31 orzeczeń.

W celu ukazania znaczenia omawianej w dysertacji problematyki niezbędne było sięgnięcie przez Autorkę do literatury przedmiotu z dziedziny nauk prawnych i ekonomicznych. Bibliografia zawiera wykaz najważniejszych pozycji z zakresu prezentowanej problematyki. Zarówno dobór źródeł, jak i ich wykorzystanie było właściwe i zasadne dla tego typu prac badawczych. Słusznie Autorka dokonała prawidłowej selekcji szerokiego materiału badawczego i wybrała, co do zasady, właściwe dla tematu opracowania i źródła. Bibliografia zawiera ich sporą ilość. Składają się na nie między innymi akty prawne, dokumenty i materiały źródłowe oraz monografie, opracowania i artykuły, studia, raporty, dane statystyczne. Zasadnie wskazano również na orzecznictwo sądów polskich i unijnych.

IV. Uwagi szczegółowe

1. Charakterystyka poszczególnych rozdziałów, wskazywać mogłaby na to, że praca zawiera wiele elementów dyskusyjnych. Praca zawiera rozważania w stosunku do których można formułować uwagi polemiczne. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie wpływają one na ostateczną ocenę pracy. Autorka miała wolę przedstawienia wszystkich istotnych problemów dotyczących wpływu regulacji dotyczących ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa na innowacyjność MŚP. Doktorantka dokonała pogłębionej analizy problemów dotyczących tajemnicy przedsiębiorstwa właśnie z perspektywy działalności MŚP.

2. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, co stanowi warunek uznania jej za pracę doktorską. Ma nowatorski charakter oraz dotyczy bardzo ważnych i aktualnych zagadnień postrzeganych zarówno od strony teoretycznej i praktycznej. Podstawową zaletą pracy jest to, iż Autorka pewnie prezentuje własne (autorskie) poglądy na analizowane problemy badawcze. Dokonuje tego w ramach każdego z IV rozdziałów pracy w ramach wniosków częściowych.

3. Praca doktorska jest napisana poprawnym, bardzo klarownym językiem prawniczym. Na podkreślenie zasługuje szczególna dbałość Autorki o słowo i bardzo cenne poznawczo zwracanie uwagi na różnorodne pojęcia, definicje oraz ich odrębności. Styl opracowania, formułowanie przypisów dolnych nie budzi poważnych zastrzeżeń.

4. Zaletą pracy jest poruszanie przez Autorkę w rozprawie pewnych wątków szczegółowych, niejednoznacznych lub dyskusyjnych. Potwierdza to dobre opanowanie analizowanej tematyki i prawidłowy wybór istoty wskazywanych w pracy problemów badawczych.

Gdyby istniała potrzeba zadania konkretnych pytań, to należałoby postawić pytania:

- 1) jak (czy) Doktorantka widzi możliwość i celowość zmiany istniejących przepisów w zakresie ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa (art.11 ZNKU);
- 2) z jakimi celami Dyrektywy 2016/943 nie da się pogodzić zakresu podmiotowego art. 11 ZNKU;
- 3) czy z punktu widzenia zapewnienia skuteczności ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa niezbędna jest zmiana definicji przedsiębiorcy;
- 4) dlaczego przepisy wyłączające ochronę tajemnicy przedsiębiorstwa mogą faworyzować określone przedsiębiorstwa.

Reasumując, wszelkie podniesione w recenzji uwagi czy też postulaty w żadnym wypadku nie stanowią zarzutów merytorycznych, które mogłyby umniejszać wysoką ocenę pracy. Nie ulega wątpliwości, że praca po względem merytorycznym jest bardzo cenna.

V. Konkluzja

Należy stwierdzić, że walorem dysertacji doktorskiej pt. „Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa a wspieranie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej” jest przedstawienie po raz pierwszy w formie monografii tak szczegółowej analizy problemów związanych z ochroną tajemnic przedsiębiorstwa dla MŚP oraz wpływu tej ochrony na innowacje tworzone przez MŚP. Pomimo tego, że na rynku są już obecne opracowania (komentarze) dotyczące problematyki ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa to należy odnotować brak pogłębionej analizy dotyczącej obszaru badawczego dysertacji doktorskiej. Widząc znaczenie problemów Autorka niejednokrotnie samodzielnie formułuje sądy nawet pozostające w opozycji do utartych schematów. Przedstawia postulaty oraz wnioski *de lege ferenda*.

Kluczową kwestią przesądzającą o uznaniu recenzowanej pracy za interesującą poznawczo pracę doktorską było przedstawienie przez Autorkę konkluzji i uwag *de lege ferenda* (s. 260 i następne), które potwierdziły zasadność postawionej na wstępie tezy, zgodnie z którą właściwe regulacje prawne dotyczące ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa w Polsce i UE przyczyniają się do wspierania innowacyjności MŚP. Autorka zaproponowała także istotne i ważne zmiany w obowiązującym stanie prawnym. Zmiany te są, zdaniem Autorki możliwe, bowiem państwa członkowskie Unii Europejskiej posiadają margines

elastyczności w procesie implementacji dyrektyw. Aktualne przepisy nie zapewniają spójności przepisów, a polskie regulacje są sprzeczne z dyrektywą 2016/943. Dokonanie rewizji istniejących regulacji jest niezbędne. Autorka zauważa brak skutecznych narzędzi egzekwowania prawa do ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa. Dodatkowo przepisy nie zawierają rozwiązań dostosowanych do aktualnego stanu technologii, co może wpływać negatywnie na poziom ochrony.

W pełni należy zgodzić się z taką końcową konstatacją. Interesujące i bardzo przydatne dla pozytywnej oceny pracy było również wykorzystanie w rozprawie danych statystycznych dotyczących innowacji tworzonych przez MŚP, statystyk w zakresie badań i innowacji na poziomie regionalnym prowadzonych przez Eurostat, raportów branżowych).

Reasumując, trzeba z całym przekonaniem stwierdzić, że rozprawa mgr Agaty Sobusiak spełnia wymagania stawiane pracom tego typu. Doktorantka podnosi w dysertacji szereg problemów, które w publikacjach nie są podnoszone oraz formułuje uwagi *de lege ferenda*. **Biorąc pod uwagę treści zawarte w pracy, podnoszenie trudnych zagadnień, formułowanie własnych poglądów, bardzo dobre rozeznanie w prawodawstwie i literaturze prawniczej, w tym też zagranicznej, należy stwierdzić, że rozprawa doktorska spełnia** wymagania stawiane pracom doktorskim wynikające między innymi z art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 742). Stanowi oryginalne rozwiązanie ważnego i aktualnego problemu naukowego.

2. W związku z powyższym wnoszę o przyjęcie recenzowanej pracy jako rozprawy doktorskiej i jednoznacznie rekomenduję o dopuszczenie mgr Agaty Sobusiak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. prof. UŁa. Małgorzata Sieradzka

Warszawa, dnia 10.09.2023 r.